

Krizna pitanja i fenomeni na pragu 21. stoljeća

Dražen Zetić

e-mail: drazen_zetic@net.hr

UDK: 316:77;316:75

Stručni rad

Primljeno: 02. svibnja 2006.

Prihvaćeno: 22. svibnja 2006.

Članak se dotiče psihologije kao religije i »kulta samoobjave« u eri elektroničke inteligencije te isprepletenosti virtualnih osoba ukalupljenih u jedan novi, jedinstveni svijet pod unikatnim nazivom Ego theos. Nažalost, kultom samoobožavanja zahvaćeni su i mnogi kršćani danas. Posljedice toga kulta ponajprije se očituju u prekomjernim brigama o svom osobnom životu, pri čemu sve više dolazi do izražaja briga o gubitku vlastita samopoštovanja negoli briga o gubitku svoje vlastite duše. Kao da je riječ o nekom drugom, a ne o njima (nama) samima.

Ključne riječi: psihologija, religija, kršćanstvo, (sub)kultura, New age, seksualnost.

»Moderni svijet je izgubio dušu.«¹

Pornografija i devijantna seksualnost

»Suvremena pornografija je sve više usmjerena na nasilje. Pornografske žrtve, koje služe za pornografsku proizvodnju, sve više postaju maloljetne osobe, čak i djeca koju se drogira i koja u nekim slučajevima umiru zbog posljedica nasilja nad njima. Treba imati na umu da ono što kronika bilježi jest samo vrh ledenjaka koji mnogo više toga krije.«²

---

¹ Pascal BRUCKNER, *Bijeda blagostanja. Tržišna religija i njezini neprijatelji*, Zagreb, 2004, str. 110.

² Petar ŠOLIĆ, *Moralni aspekti ljudske seksualnosti*, Split, 2002, str. 168.

U slijedu tih poprilično konfuznih razmišljanja, za sâm početak govora o izvitoperenoj seksualnosti, prikladno će biti navesti zapažanja francuskog pisca Pascala Brucknera koji također potresno uviđa da je suvremeni čovjek danas odviše zaokupljen vlastitom srećom kao što su ljudi prije njegova vremena bili zaokupljeni spasom svojih duša.³ Uz tu bi se Brucknerovu procjenu svakako trebala naglasiti i činjenica da se, unatoč milijunima prodanih knjiga i vodiča, koji neprestano govore o tzv. bračnim i seksualnim zadovoljstvima, primjerice, broj rastava u SAD-u u kasnim 70-im i 80-im godinama povećao do neslućenih razmjera. A zašto? Jedan od uzroka, ali ne i jedini, možemo ponajprije pronaći u sljedećim katastrofalnim statističkim pokazateljima naše uljuljane stvarnosti: »U SAD-u izlazi više od 250 časopisa koji se bave pornografijom s djecom. U Njemačkoj izlazi gotovo pet milijuna primjeraka pornografskih časopisa, a po brojnosti i slobodi izražavanja ne zaostaju Skandinavske zemlje i neke druge europske zemlje.«⁴ Na osnovi navedenih podataka moglo bi se zaključiti da je u suvremenom društvu iznimno izražena sklonost, čak ne više kao ovisnost, nego ponajprije opsjednutost, seksualnim fantazijama,⁵ koje u široj paleti anomalija svakako uključuju i patološke sklonosti raznih vrsta. Posljedica je tih anomalija najočitija u sintagmi tzv. *'neobvezatne privrženosti'* koja je sama po sebi kontradiktorna, kao što je kontradiktorno tvrditi da negdje postoji okrugli kvadrat ili da od bezbrojnih čaša vode može nastati novi ocean, jer naspram svega ovdje navedenoga stoji neporeciva činjenica da: »...nikad dva smrtna bića nisu toliko blizu jedno drugome kao u ljubavnom činu«⁶.

Svesti socijalni odnos isključivo na seksualnu požudu, a zanemariti nepatvorenu svetost samoga čina ljubavi i njegove goleme važnosti za rast i razvoj cjelokupnih osoba, zasigurno,

---

³ Usp. Pascal BRUCKNER, *Neprestana ushićenost. Esej o prisiljenoj sreći*, Zagreb, 2001.

⁴ Petar ŠOLIĆ, *op. cit.*, Split, 2002, str. 167.

⁵ Usp. Ivica RAGUŽ (prir.), Kršćanska mistika i »mistika« droge, seksa i alkohola, u: *Vesperae sapientiae christianae. Tribine 1*, Zagreb, 2003, str. 8-20; O »mistici ulice« još iscrpnije možemo pogledati promišljanja Milana ŠPEHARA, *Mistično iskustvo – mjesto susreta među kršćanima*, *Bogoslovska smotra*, 2005, 72/1, str. 147-165.

⁶ Hanjo SAUER, »Erotika« kao tema teologije, u: *Svesci-Communio*, 1998, 94, str. 25.

vodi čovječanstvo namjesto lovorikama, trnju i besmislenim lutanjima u vremenu. Ako suvremenom čovjeku iz srca istrgnemo ljubav i odgovornost za druge, prouzročit ćemo veliki egzistencijalni lom koji će, najvjerojatnije zbog golemoga nutarnjega vakuuma i ispraznosti, naposljetku dovesti do neslućena duhovnoga procijepa osobe i njezinih dotadašnjih životnih uvjerenja: »Pornografija odvodi osobu u imaginarne i fantazijske sfere koje se žive kao stvarne. Odvojena od stvarnosti, osoba se u pornografiji dehumanizira u promatranju tehnike koja izaziva i na taj način pada u beznačajnost. Seksualnost se svodi na čistu tehniku gdje su ljudska osjećajnost i toplina potpuno zanijekane. Time se degradira ljudsko tijelo svodeći se na svojevrsni stroj koji treba seksualno djelovati na zadovoljavajući način. To sobom nosi zapostavljanje osjećaja i radikalno siromašenje emotivne senzibilnosti, utemeljene na odgovornosti i daru, bolje rečeno ljubavi»⁷. Reperkusije takvoga problema mogu se uvidjeti i kod mladih naraštaja, osobito u njihovu iskrivljenom poimanju ljudske seksualnosti koja ostavlja traga i u kasnijim stadijima njihova razvoja. Pornografija se obraća svima bez obzira na dob, odgoj i obrazovanje: neukima i izobraženima. I sâm podatak da je samo 25 milijuna Amerikanaca ovisno o raznim oblicima seksualnog ponašanja doista upućuje na to da sve iole savjesne institucije s bilo kojim predznakom svjetovnog ili religioznog karaktera nužno moraju iznaći poboljšane modele za jednu umjerenu i konstruktivnu kritiku reklamnoga svijeta današnjice: »Drugog se pretvara u običan instrument postizanja vlastitog užitka. Sve je reducirano na instinkt i njegove zahtjeve. Od seksa i užitka učinjena je glavna zapovijed, tako da smo već prešli u materijalizam»⁸.

No takve devijantne okolnosti pozamašnog utjecaja imaju i poklonici *New agea*,⁹ koji apriorno odbacuju tijelo i spolni karakter čovjekovoga identiteta, naglašavajući isključivo *herma-*

⁷ Petar ŠOLIĆ, *op. cit.*, Split, 2002, str. 162.

⁸ Ana Mercedes RODRIGUEZ, Od teorije do prakse: razmišljanje sa stajališta seksualnog terapeuta, *Svesci-Communio*, 1998, 93, str. 38.

⁹ Usp. Hubert KNOBLAUCH, *Sociologija religije*, Zagreb, 2004, str. 215-238. Vidi i Aldo Natale TERRIN, *Uvod u komparativni studij religija*, Zagreb, 2006, str. 257-276; Vjekoslav BAJSIĆ, *Dijalog, reagiranja, polemika*, Zagreb, 2003, str. 159-162; Mijo NIKIĆ, *Slika Boga u ujskim sljedbama i novim religijskim pokretima*, Zagreb, 2003, str. 241-291.

froditstvo. Oni obično za materijalni svijet govore da je u svojoj biti varka, iluzija, obmana; da je tijelo tek nešto arbitrarno, teološki govoreći *nesakramentalno* i da se njime može manipulirati po miloj volji. Premda se tu uvijek nastoji potisnuti životna realnost da sami sebi u zbilji ne možemo nikako: »...predočiti neki netjelesan odnos. Čak i kada uspostavljamo odnos samo pomoću reducirane tjelesnosti, primjerice, preko glasa na telefonu ili preko pisma, osjetilnost ipak ostaje nezaobilaznom: sluh je *pars-pro-toto*-osjetilo, koje čini da je po glasu pred nama prisutna cijela osoba kao jedno tjelesno obličje«¹⁰. Samo se tijelo uopće ne misli, odnosno u takvom samodestruktivnom vladanju nema nikakvo svoje sakralno značenje. Na njega se ne gleda kao na izražajno područje ljudske osobe, svojevrsnu prisutnost, govor: »Mogu zamisliti čovjeka bez ruke, nogu i glave, jer to nas samo iskustvo uči da je glava neophodnija od nogu. No ne mogu pojmiti čovjeka bez misli: to bi onda bio kamen ili živina«¹¹. Stoga je vrlo bitno na koji način: »...mi (sami – nap. D. Z.) percipiramo i doživljavamo tijelo (to je važno upravo zato što je neisključivo – nap. D. Z.) povezano s načinom na koji percipiramo sebe«¹². Samo tijelo mora se promatrati kao jedna mnogoznačna i neiscrpna zbilja koja također u svojim najvažnijim temeljima ima i religioznu sudbinu, kao što imade i egzistencijalnu i fiziološku. Svu tu kompleksnost cjelokupnoga značenja i poimanja ljudskoga tijela u zbilji u kojoj kao osobe ko-egzistiramo, pred kraj svojega života priznao je i sam M. Heidegger ustvrdivši, da je i za samu filozofiju »fenomen tijela najteži problem«: »Ono tjelesno /*das Leibliche*/ u čovjeku nije nešto animalno. Način razumijevanja koji ga prati je nešto čega se metafizika do danas nije dotaknula«¹³.

Tijelo se danas naspram pornografskih devijacija i obezvrjeđivanja, ponajprije mora živjeti, zatim pojmiti kao jedan svojev-

---

¹⁰ Dietmar MIETH, Slika čovjeka i ljudsko dostojanstvo. Kršćanska perspektiva bioetike, u: Rosino GIBELLINI (ur.), *Teološke perspektive za XXI. stoljeće*, Zagreb, 2006, str. 229.

¹¹ A. VERGOTE, Tijelo, *Svesci-Communio*, 1980, 37, str. 20.

¹² Nela AMBROSI-RANDIĆ, Novija istraživanja u području predodžbe o vlastitom tijelu, *Metodički ogledi*, 2003, 10/1, str. 74.

¹³ Navedeno prema Slavoj ŽIŽEK, *O vjerovanju. Nemilosrdna ljubav*, Zagreb, 2005, str. 86.

sni i nadasve intimni, osobiti oduhovljeni svijet, stjecište susreta osobnosti, spoznaja i naposljetku iskustva života i vremena. No, tijelo se danas u epahi seksa i, bajsicevski kazano, u 'urbanoj džungli' isključivo svodi, riječima seksualnog terapeuta Chau-charda, na genitalnost, kao što je primjerice nekoć bilo svedeno isključivo na biološku reprodukciju. »Na ulicama su kiosci prepuni tiskovina s člancima u kojima se govori o rastavama, skandalima, pozivima na prakticiranje seksualnih perverzija. Mnoge su novine pune slika golih žena i muškaraca, insinuirajućih situacija ili otvorenih poziva na konzumiranje seksa kao lijeka za svako zlo. Propagandni letci, reklame u autobusima, veliki reklamni panoi kojima se kušanje jogurta izjednačuje s preljubom, ili reklame u kojima se i s pomoću seksa nastoji prodati osvježavajuće piće ili parfem. I sve to na svilenim plahtama s lijepim, vitkim i bogatim ljudima, u urednim i čistim stanovima, u sofisticiranim ambijentima i s odgovarajućom glazbom.«¹⁴

New age crpi svoja razmišljanja i filozofiju, među ostalim, iz raznih mitologija, legendi i politeističkih kultova, što se reflektira i na seksualne anomalije i devijantne oblike ponašanja. Rijetko se igdje govori o *su-postojanju* s ljudskim tijelom, stoga bi se ovdje moglo ustvrditi da je zapravo riječ o *zaboravu tijela*,¹⁵ odnosno o tome da tijelo postaje nešto periferno, namjesto otjelovljujuće i utjelovljujuće: »...tijelo nije samo sustav uzročno povezanih organa i tkiva nego i mjesto gdje se mislima i brojnim drugim mehanizmima stvara osoba«¹⁶. Danas u suvremenom svijetu treba ponajviše živjeti otjelovljenu osobnost i svjedočiti vlastitu ljubav prema tijelu na način da u svakoj našoj kretnji, u svakome našem držanju i izrazu lica bude prisutna ta iskra svetosti i ljubav čovjeka prema njegovu tijelu. To je danas, nažalost, stubokom marginalizirano, čvrsto potisnuto i odbačeno u ilegalu u kojoj ljudski duh biva i sâm prognan iz svojega vlastitoga zavičaja. Sada treba nastojati što angažiranije poraditi na tome da se, pogotovo mlade osobe, što potpunije dovedu »...do

¹⁴ Ana Mercedes RODRIGUEZ, Od teorije do prakse. Razmišljanje sa stajališta seksualnog terapeuta, *Svesci-Communio*, 1998, 93, str. 41.

¹⁵ Sulejman BOSTO, Tjelesnost kao korektiv metafizici subjektivnosti, *Filozofska istraživanja*, 1995, 15/3, str. 418.

¹⁶ Nada GOSIĆ, *Bioetika in vivo*, Zagreb, 2005, str. 152.

razine vjere, do razine duhovnosti»¹⁷. Nažalost, suvremenom je (mladom) čovjeku sve više na pameti konformnost Monte Carla i Babilona, gdje bi neumorno htio udovoljavati ne ponajprije svojim stvarnim potrebama, nego isključivo svojim virtualnim seksualnim željama: »Zašto se toliko mladića i djevojaka podvrgava ponižavajućim i debilnim procedurama *reality-showova* (tipa *Big Brother*, *Loft Story*, *Kho Lanta* ili *Star Academy*)?«¹⁸

Na to upućuje i francuski pisac P. Bruckner kada upozorava na nepobitnu činjenicu da zapravo patnju više uopće ne pokušavamo objasniti, nego samo neprestano ustvrđujemo da ona postoji i da ona zapravo u ovome bezličnome svijetu dezorijentiranosti i kontinuiranog razbijanja identiteta postaje neprijatelj kojega treba što prije uništiti, ponajprije zato što stršeći iznad naših egocentričnih interesa, prkosi našim težnjama, željama i vlastitim utilitarističkim probitcima.¹⁹

Na prije iznesena stajališta zasigurno se mogu nadovezati i promišljanja P. C. Vitza koji kritizira umjetne scene svojedobnoga svjedočenja na kojekakvim skupnim ili osobnim seansama koje su, po njemu, ništa drugo doli virtualne slike ispraznoga narcizma i njegova prirođenog mentaliteta *samožrtve*. On smatra da su upravo dvije navedene kategorije ponajprije kazališna predstava, a ne doista stvarne ispovijesti, jer u prvom redu ističu ono što im je netko drugi učinio, dok se pri tom čovjekov »ja« sve više dovodi u poziciju nemoći žrtve.²⁰ Ista zapažanja potvrđuje i M. Nikić koji isprazni mentalitet narcizma i mentalnoga stanja *samožrtve* poglavito promatra kroz perspektivu osoba u psihološkome strahu, odnosno u *psihologiji straha*, gdje osobe postaju žrtve kada se počnu povlačiti od sebe i odustajati od borbe sa svakodnevnim životnim problemima. Tek tada mnoge osobe postaju stvarne žrtve, smatra Nikić, u sebi nagomilavajući goleme količine energije koje se nikamo smisleno ne kanaliziraju. Odnosno, ako se te energije ne usmjeravaju na kreativni rad i vlastito duhovno dozrijevanje, okreću se protiv same osobe

---

¹⁷ Ante VUČKOVIĆ, Kršćanski navještaj Boga i nova religioznost kod mladeži, *Bogoslovska smotra*, 1998, 69/1-2, str. 58.

¹⁸ Pascal BRUCKNER, *Bijeda blagostanja...*, Zagreb, 2004, str. 111.

¹⁹ Pascal BRUCKNER, *Neprestana ushićenost...*, Zagreb, 2001.

²⁰ Usp. Paul C. VITZ, *Psihologija kao religija. Kult samoobožavanja*, Split, 2003.

i polagano, s vremenom, prelaze u utopiju pod nazivom *neuroza straha*. Zasigurno bi nam za ovu zgodu, u govoru o neurozi i psihologiji straha, mogla izvrsno poslužiti sljedeća Bajsićeva misao: »Obrambeni mehanizmi mogu imati privremenu pozitivnu funkciju zaštite od nepodnošljivih frustracija, ali na dugi rok sprečavaju rješenje problema jer je problem krivo postavljen. Lisica iz basne koja ne može doseći grožđe prividno rješava svoj problem povrijeđena ponosa time što sebe uvjerava da je grožđe još nezrelo. No na takav način ne rješava pitanje gladi. Trebalo bi ipak naći načina da se grožđe dosegne. Ako se vjeruje da je kiselo, neće se ni pokušati.«²¹.

»Ožičeni svijet«²²: *information age – cyberpunk kultura – ‘umreženi prostakluk’*²³

»Oboružan svojim bipom, mobitelom, tranzistorom, slušalicama, a uskoro mikročipom u mozgu i ekranima na očima, novi čovjek budućnosti, napet u svakom trenutku kao puška, povezan s cijelim svijetom, nalik je vojniku koji vodi beskonačan rat.«²⁴

U doba elektroničke inteligencije, u vremenu kada ljudski susret postaje rijetkost, a dosljednost biva svrstana na popis ugroženih vrsta, pojavljuju se novi '*digitalni sakramenti*': robotika, nanotehnologija, kibernetika, Internet.²⁵ Sve te tehnološke inačice okreću novu stranicu u povijesti ljudskoga roda i kreiraju stvarnost bez dodira, susreta, odnosa, jednom riječju *virtualnost*. Na svim svjetskim trgovima suvremeni čovjek dijeli nekakve provizorne recepte za izgubljene ljudske duše. Mrak, neon, kiša i dugi crni kaputi, jesu li to '*digitalni sakramenti*' koje novopečena kovanica *virtualnost* na pozornici užurbanoga svi-

²¹ Vjekoslav BAJSIĆ, *Život i problemi crkvene zajednice*, Zagreb, 2000, str. 368.

²² Anči LEBURIĆ - Maja SLADIĆ, *Metode istraživanja interneta kao novoga medija*, *Acta Iadertina*, 2004/1, Zadar, 2005, str. 50.

²³ Rob SHIELDS, *Kulture Interneta. Virtualni prostori, stvarne povijesti i živuća tijela*, Zagreb, 2001, str. 44.

²⁴ Pascal BRUCKNER, *Neprestana ushićenost...*, str. 94.

²⁵ Usp. Rob SHIELDS, *op. cit.*, Zagreb, 2001.

jeta danas neumoljivo donosi? Na pijedestalu ostaje krunište i natpis sa svjetskoga sajma u Chicagu iz 1933. godine: »Znanost istražuje: tehnologija provodi: čovjek se prilagođava«.

Pornografija na današnjim mobitelima. Mikročipovi umjesto tableta. *On-line* prijevare. U kakvom svijetu mi to živimo? I možemo li pokraj ovih izraženih sumnji uistinu smatrati opravdanim natpis na londonskim autobusima: »Sigurni pod budnim okom«? Nedavna istraživanja javnoga mnijenja poglavito upućuju na činjenicu da današnja djeca pred televizorom provode dva sata na dan. Odnosno, 42% djece već u svojoj sobi ima TV prijamljike, dok ih 50% posjeduje CD *playere*: »Danas na satelitu postoji osamdeset i sedam kanala posvećenih djeci, od čega ih je pedeset osnovano zadnjih nekoliko godina. Samo u SAD-u se godišnje daje dvanaest milijardi dolara na televizijski marketing usmjeren isključivo na djecu. To se vraća u petsto milijardi dolara koje američka djeca svake godine potroše na proizvode reklamirane na televiziji«²⁶. Na osnovi toga i sami znanstvenici iz Velike Britanije i SAD-a upozoravaju na to da prekomjerno gledanje televizije u dobi od prve do treće godine povećava vjerojatnost smanjene koncentracije u dobi od sedam godina (*Pediatrics*, Američka akademija pedijatrije).

Štoviše, uz prekomjerno konzumiranje medijskih sadržaja bez kritičkoga pristupa, nužno je spomenuti i utjecaj mobilne telefonije na djecu. Prije svega, treba svratiti pozornost na pornografske sadržaje na današnjim mobitelima, jer prodorom novih tehnologija na tržište neminovno dolaze i novi pornografski sadržaji koji nemaju prvotno definiranoga kupca, poput pojave *fenomena bezličnosti*, nego su plasirani na telekomunikacijsko tržište radi povećanja profita, a ne tehnološkog napretka i svestranog napretka čovječanstva.

No, unatoč svemu do sada rečenom, reklamno nebo svijetli u velikim metropolama i dalje. S vremenom, ima sve više onih koji svoj iluzorni spas, zaboravljajući *Orfeja*, traže u virtualnosti. Na to sasvim očito upozorava i A. Hufington u svojoj novinskoj rubrici, kada s pravom tvrdi da je problem »mnogo dublji od puke nepristojnosti – i da se spušta do barbarstva«, o čemu ujedno svjedoči i naslovnica časopisa *Time* od 3. srpnja 1995.,

---

²⁶ Tonči TRSTENJAK, Ovisnost o televiziji, *Obnovljeni život*, 2006, 61/1, str. 85.

koja je bjelodano pred oči američke, a samim time i svjetske javnosti, iznijela pitanje *kiberporna* (nedavno je smišljen zgodan neologizam »*kiberija*« – isključivo za ovisnike o webu).²⁷ Dakako, članak je izazvao burnu raspravu, posebice spomen 18-mjesečnog istraživanja što ga je provelo Sveučilište Carnegie Mellon, u kojemu se tvrdi da je 83,5 % digitaliziranih slika pohranjenih na raznim *Usenet* grupama za razmjenu, *a priori* pornografske naravi te da su one u najvećoj mjeri rezultat zahtjeva za slikama koje prikazuju pedofiliju, spolne odnose sa životinjama, sado-mazohizam, te postizanje seksualnog užitka ubijanjem djece.²⁸

Komentari...?

Siromaštvo duha ili, kako bi to naši stari rekli, 'uboštvo', umire kao zlatne ribice u pjeskovitom mulju saharske Afrike. Tu *identiteti* postaju marginalni: »Meyrowitz je ustvrdio da televizija 'deteritorijalizira' osobni identitet«²⁹. Je li u tome načinu razmišljanja i već ranije spominjani francuski mislitelj Bruckner u pravu kada tvrdi da je televizija zapravo samo: »... bujica slika između dviju komercijalnih poruka, popuna između jedne i druge«³⁰?

Doista, društvo u kojemu živimo i u koje sve više nedvojbeno ulazimo ponajprije je društvo *informacija*, a ne *misli*. U njemu se u prvom planu pokazuje tendencija da se sve obavlja *on-line*, medijatizirano, pred ekranom. Da se sve posreduje bez ikakvih promjena radnih mjesta, da se sva znanja sustavno sistematiziraju na jednome mjestu: *Internetu*. No, povrh genijalnih tehnoloških inovacija, zapitajmo se na trenutak što smo naposljetku, kada podvučemo bilancu kao krajnji produkt u zbilji, zapravo izgradili. Odgovorno se može ustvrditi da smo sâm pojam osobe sveli na Zundelove *prefabrikate*, poluproizvode, i da je teško: »...prorokovati hoće li budućnost donijeti i veće duhovno jedin-

²⁷ Usp. Pascal BRUCKNER, *Bijeda blagostanja...*, str. 151.

²⁸ Usp. Douglas GROOTHUIS, *Duša u kiberprostoru*, Zagreb, 2003, str. 129-135.

²⁹ Neil SMELSER, Kultura i integracija nacionalnih društava, u: Anđelko MILARDOVIĆ (prir.), *Globalizacija*, Osijek – Zagreb – Split, 2001, str. 189.

³⁰ Pascal BRUCKNER, *Bijeda blagostanja...*, str. 107.

stvo... Izenađuje paradoks da, barem za sada, pojačavanje i rast komunikacije ne stvara misaono jedinstvo, nego ga otežava. No to je upravo tipično za razočaranje s modernom i znak postmoderne³¹. U društvu informacija ponajviše se osjeća mukotrpnost nastojanja da, pokraj svih silnih proizvoda suvremenoga doba i konstantnoga granatiranja reklamnih kampanja u kojima se ljudsko tijelo u tzv. *hot-line* oglasima počesto svodi isključivo na *fetiš* i komercijalnu ponudu,³² tu gdje se na jednom bezgraničnom poligonu tržišta sve neprestano prodaje i kupuje, jednostavno sklopi oči i vapi barem za trenutkom odmora. Neprekidno bombardiranje kojekakvim ponudama, srećkama, kladionicama, lutrijama neumitno dovodi suvremenoga čovjeka u šah-mat poziciju. Odatle ne izgledaju baš odviše svijetlima perspektive i obzorja tzv. *Homo Consumansa*. U toj silnoj mreži podataka, gotovo nitko ništa niti ne progovara o čovjekovoj osobnosti, njegovoj nutrini, jer se umjesto govora o takvim bitnim stvarima za ljudski život i sudbinu, govori o kupnji i prodaji. I unatoč tomu što se: »...čovjekova... tjelesnost ne može odraziti u mreži podataka³³, kako je to lijepo sročio i sâm F. Böhmsch.

Na temelju svega ovdje izrečenoga, ostaje neizbježno pitanje: hoćemo li poput Don Quijotea jurišati slomljenim kopljima za vrednote ili protiv njih: »Na svakome je od nas da zna želi li živjeti na ovom svijetu kao mali gospodar ili kao pjesnik, parazit ili prijatelj³⁴. To pitanje istina na pragu pluralističke epohe nedvojbeno se danas upućuje svima!

Zasigurno bi se u pogledu tehnoloških inovacija mogli neupitno složiti i s R. Shieldsom, koji nas upozorava na činjenicu da sami optički kabeli veličine otprilike 8 vlasi s glave danas mogu prenijeti tolike količine informacija koliko bi ih stalo u 90 000 enciklopedija, sve u vremenskoj trajanju od samo jedne sekunde.³⁵ No, ovdje se također postavlja pitanje koliko to

---

³¹ Vjekoslav BAJSIĆ, *Filozofija i teologija u vremenu*, Zagreb, 1999, str. 166.

³² Usp. Hajrudin HROMADŽIĆ, *Žena na hot-lineu*. Nazovi samo ovaj broj i bit ću samo tvoja, u: *Filozofija i rod*, Zagreb, 2005, str. 313-330.

³³ Franz BÖHMISCH, *Božje slike u digitalnoj noosferi*. Religiozni govor interneta, *Svesci-Communio*, 2001, 103-104, str. 93.

³⁴ Pascal BRUCKNER, *Bijeda blagostanja...*, str. 110.

³⁵ Usp. Rob SHIELDS, *op. cit.*, Zagreb, 2001, str. 8.

ovome svijetu zapravo može donijeti i donosi dobra? Listajući tako i *Ilustriranu povijest 20. stoljeća* u izdanju zagrebačkoga *Veble commercia*, zgražajući se nad našim proteklim krvavim 20. stoljećem, ratovima, etničkim čišćenjima i u doslovnome smislu istrjebljenjima, dakako, imajući pri tome na umu sav napredak tehnologije i gospodarstva, komunikacija i trgovine, svjetskih organizacija i oružanih sila, kao i izdvajanja golemih sredstava za naoružanje, čovjek se pita kako je moguće da unatoč svemu i dalje vidimo potresne slike diljem svijeta. U Iraku mrtvi i dalje leže po ulicama, na Kosovu i dalje nema mira i zajedničkoga suživota, stanje u svijetu poprilično je napeto (trenutno stjecanje neovisnosti Crne Gore), neprekidno kolaju snimke protesta demonstirana protiv održavanja Svjetskog gospodarskog susreta, Međunarodnog monetarnog fonda, Svjetske banke... U posljednje se vrijeme počinje primjenjivati i sila, poput one u Genovi 2001. godine.³⁶ U Iranu se i dalje u nuklearnim postrojenjima obogaćuje uran, a postoji mogućnost i nove eskalacije na Bliskom istoku, posebice u Libanonu i Siriji. Mediji prenose događaje koji imaju određeni utjecaj na svjetsku politiku, upravo se u ovom trenutku diljem svijeta odigravaju krvavi sukobi između plemena, zajednica, naroda i država: »Mediji su u međuvremenu postali toliko moćni da su u stanju kako određivati teme tako i kreirati probleme koje potom uzdižu do razine bitnih izbornih diskusija... Tako bi upravo postupanje medija s ratovima u Iraku moglo poslužiti kao ogledni primjer za medijski usmjereno izvješćivanje. Ovo je izvješćivanje usmjereno na jednu svenatkriljujuću temu koja sve drugo potiskuje u pozadinu. Odatle nastaje pogrešan dojam o bitnom. Trajna prisutnost nekog događaja u slikovnim medijima, te s time povezana pretjeranost, uzrokuje kod televizijskih gledatelja poprilično precjenjivanje značenja ovog događaja nasuprot neposredno prisutnih problema kao što su stagnacija, inflacija, nezaposlenost, gospodarska kriza«³⁷. Tu svatko od nas danas treba postaviti pitanje: što mi, što ja, kao kršćanin mogu i trebam učiniti? Zasigurno ne mnogo, doli napisati eventualno nekoliko riječi o svemu tome, upozoriti na neke

³⁶ Usp. Karl LEHMANN, *Odvažno u promjene*, Zagreb, 2004, str. 9.

³⁷ Jesús PADILLA-GÁLVEZ, *Medijska demokracija s etičkog stanovišta*, u: Pavo BARIŠIĆ (ur.), *Demokracija i etika*, Zagreb, 2005, str. 235-244.

činjenice, malo posegnuti za prošlošću, analizirati trenutačno stanje iz nekih kutova i naposljetku izreći svoje žaljenje za tragično svršenim ljudskim životima, nevinim dječjim sudbinama. Naime, dječji životi nisu ni u kakvoj povezanosti s političkim interesima, bilo da je tu riječ o nafti, vodi, rudnicima dijamanata, američkoj dominaciji na Bliskom istoku. A opet, upravo nas njihova uplašena lica danomice na televizijskim ekranima potresaju te s vremenom postaju dio svakodnevice na koju poslije više i ne obraćamo pažnju, niti pokazujemo ikakav oblik *su-ćuti*: »...Sućutnost nije nikakav poziv na junaštvo ili na neku stršuću svetost. Ona hoće biti takva, da se može zahtijevati od svijuu, ona je svagdašnja vrlina, osnovna vrlina kršćana...«³⁸ No, kada je u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini trajao zlokobni rat, za kojega se kao čovjek nadam da se nikada više neće ponoviti, gdje su narodi pokušavali istrijebiti jedni druge, zatrti svaki povijesno-kulturološki trag o međusobnim postojanjima, tada smo svijetu upućivali apele za pomoć, hranu, lijekove, a danas, u mirnodopskim uvjetima, malokad se itko od nas sjeti pokrenuti humanitarno-karitativne akcije za ljude Bliskog Istoka, Iraka ili drugih dijelova svijeta. Tu kršćani nedvojbeno moraju pokazati ponajprije svoj kozmopolitizam,³⁹ nimalo se pri tome ne osvrćući na nacije, klase, religije, prirodne, društvene, nacionalne veze i prijateljstva.⁴⁰ Kršćani se, izdižući ponad tih podjela i hijerarhija, trebaju organizirati u jedan skladni koherentni organizam, jer su svojim kršćanskim životom obvezani tom i takvom sudbinskom odgovornošću za druge. »Ne borim se protiv gube povlačenjem u lijepe aseptizirane gradove, nego odlazeći među gubavce.«⁴¹ Dakle, nije dovoljno poslati samo pokojega misionara u misije, pokazujući time koliko smo *su-ćutni* i misleći da je tako stvar u samo jednom bestrzajnom hipu riješena. Jer kako to lijepo kaže N. Vukoja promišljajući o solidarnosti iz perspektive kršćanske duhovnosti: »...povremene geste solidarnosti

---

³⁸ Johann B. METZ, Prijedlog univerzalnog programa kršćanstva u doba globalizacije, u: Rosino GIBELLINI (ur.), *op. cit.*, Zagreb, 2006, str. 401-407.

³⁹ Usp. Hans KÜNG, *Projekt svjetski etos*, Velika Gorica, 2003.

⁴⁰ Usp. Maja ŽITINSKI, Etički aspekti demokracije, u: Pavo BARIŠIĆ (ur.), *op. cit.*, Zagreb, 2005, str. 263-277.

⁴¹ Emmanuel MOUNIER, *Angažirana ujera*, Zagreb, 1972, str. 74.

redovito ne diraju čovjekovu dubinu, a još manje stvaraju novi mentalitet⁴².

Treba učiniti mnogo više od toga. Sredstva postoje svagdje u svjetskim riznicama: državnim, privatnim i crkvenim, u izobilju. Stoga, ovo egzistencijalno pitanje adresirano svima u svjetskim riznicama stoji: na što se čeka? Povodimo li se i dalje filozofijom bolje vrabac u ruci, negoli golub na grani? Naposljetku, što je sigurno, sigurno je, ne smije se dopustiti ni tračka neizvjesnosti! Sada, na temelju ovih propitivanja, možemo samo reći da je V. Bajsić bio u pravu kada je jednom prigodom napisao: »Govori se o miru, a naoružanje i dalje napreduje; u politici izgleda da nema mnogo manje smicalica no što ih je prije bilo. Ako postoji mir, to je mir dobro sračunatih oružanih ravnoteža, kao što je to oduvijek bilo. Štoviše, bila bi preopasna naivnost kad bismo nekim riječima koje svi kao po dogovoru svakog dana recitiramo doista i povjerovali. Svaki kolektiv, narod, ima svojih mitova, stvari u koje svi rado vjeruju, jer u njima nalaze svoje zadovoljstvo i ispunjavanje svojih nedosegnutih aspiracija, ljepšu sliku o sebi samima⁴³.

I što naposljetku u-činiti?

Prepoznavajući sami sebe u ovoj, bajsićevski rečeno, *urbanoj džungli*, nastojmo zadržati *identitet*. Pri spomenu riječi *identitet* nastojmo izbjeći Orfejeve *virtualne* stranputice iluzornosti te naposljetku motrimo gdje su ti znakovi i u koje ulice vremena danas tako strastveno hrlimo. No unatoč svim ovim posrtanjima, ipak postoji jedna mala iskra optimizma naspram svijeta virtualnosti i njezinih vladara. Danas suvremeni čovjek mora ponajprije ujediniti snage i oduprijeti se sām svojoj pohotnoj prijateljici labilnosti te naspram maske, doduše kudikamo mukotrpnijim načinom sučeljavanja, razvijati vlastiti *identitet*. Pri tome ne sudjelovati ni u čijim otimačinama i koloniziranju bi-

---

⁴² Nikola VUKOJA, Solidarnost iz perspektive kršćanske duhovnosti: od otačkog doba do našega vremena, *Bogoslovska smotra*, 2004, 74/2, str. 430.

⁴³ Vjekoslav BAJSIĆ, *Život i problemi...*, Zagreb, 2000, str. 29.

lo kakve prirode, pokušati sebe samoograničiti, jer: »Istina nije ono što se dogovorimo da je istina, kako bi to rado formulirali postanalički filozofi i postliberalni političari, već jedino ono čemu mogu 'odgovoriti' kao istini!«⁴⁴

Evandjelja i suvremena (sub)kultura: odnosi i relacije, mogućnosti i granice

»Evandjelje je čudesno. Ono o nama i o drugima govori onako kakvi doista jesmo.«⁴⁵

Kako suvremenom čovjeku globalizacije,⁴⁶ informatike, kapitalizma u njegovoj hipotetskoj civilizaciji »...u kojoj je zavlada-
la funkcionalnost bez osjećaja za išta bezuvjetno i trajno...«⁴⁷, približiti evanđeoske vrijednosti ljubavi? Na koji način usmjeriti Camusova stranca 21. stoljeća da se prepozna i nalazi u altruističkoj ljubavi za druge? Kako Evandjeljem sjediniti razjedinjena ljudska srca i zaraćene narode i plemena? Je li ruski mislitelj Berdjajev u pravu kada kaže da: »Počinje nova era u shvaćanju biti i smisla povijesti«⁴⁸? Današnji je čovjek snažno izložen raznim štetnim utjecajima, preko kataklizmičnih propagiranja nasilja putem medija, s posebnim naglaskom na Internet,⁴⁹ pa sve do svakodnevnih ugrožavanja ljudske kulture, civilizacije. Naime, potrebno je u kontekstu današnjega vremena istaknuti i dobro pomećenu granicu evanđeoskih vrijednosti i istina: »Beznađe nije kršćanstvo, ono je neko protukršćanstvo kao ate-

---

⁴⁴ Karl JASPERS – Rudolf BULTMANN, *Pitanje demitologiziranja*, Zagreb, 2004, str. 180.

⁴⁵ Walter KASPER – Jürgen MOLTSMANN, *Krist da, Crkva ne?*, Zagreb, 1980, str. 40.

⁴⁶ Usp. Johann B. METZ, Prijedlog univerzalnog programa kršćanstva u doba globalizacije, u: Rosino GIBELLINI (ur.), *op. cit.*, Zagreb, 2006, str. 395-407.

⁴⁷ Tonči MATULIĆ, Atheismus inter gravissimas huius temporis res adnumerandus sit. Theologia quaerens Deum, u: Nediljko A. ANČIĆ (prir.), *Na granicama riječi. Zbornik u čast mons. Dragi Šimundži*, Split, 2005, str. 110.

⁴⁸ Nikolaj BERDJAJEV, *Smisao povijesti*, Split, 2005, str. 80.

⁴⁹ Usp. Rob SHIELDS, *op. cit.*, Zagreb, 2001.

izam. Nažalost toga u nas ima odveć među vjernicima. A stvar bi zapravo trebalo obrnuti i postati svjedocima radosti i veselja, inače će nam opomena Friedricha Nietzschea ostati i dalje važećom: 'da su kršćani previše tužni da bi bili iskupljeni'. Dapače, danas se događa da je svijet nerijetko mnogo optimističkije raspoložen nego sami vjernici koji bi baš u njemu trebali biti i ostati svjedocima Vesele vijesti⁵⁰. U vremenu u kojemu živimo jednostavno više nema prostora za istinsku ljubav. Namjesto toga toliko potrebnog faktora u ljudskom životu, mi zapravo sada imamo anesteziiranu otvorenost prema evanđeoskim vrijednostima i neumjerenu glad za moći i vlasti. »Nismo sa siromasi- ma ako nismo protiv siromaštva, rekao je prije mnogo godina Paul Ricœur.«⁵¹ No, također su uočljive i činjenice da je vrijeme u kojemu živimo obilježeno i neodgovornim čovjekovim bijegom od stvarnosti. Pri tome bijegu čovjek današnjice ne samo da nastoji postati onaj Camusov stranac, nego samim time svjesno ili nesvjesno, narušava cjelokupni društveni poredak i budućnost nadolazećih generacija. Naravno, iz tih poznatih scenarija proizlazi repriza pod imenom *utopija*: »Humanističkoj je Europi došao kraj, počinje povratak srednjovjekovlju«⁵².

Tijekom ljudske povijesti neprestano su se prelamale mon- struozne ideologije, genocidne pretenzije, holokausti destruktivnih utopija. Ipak, unatoč svim ovdje izloženim pojavama, evanđeoski ideali i dalje ostaju nepromijenjeni, *nepodložni* i *nepodloženi* jeci vremena. Evanđeljem ne možemo manipulirati, jer Boga istinski možemo susresti jedino kroz puninu življenja života. Evanđelje traži odlučnost, stav, otvorenost i, što je još najvažnije: »...'biti tu za svijet' (*für die Welt da sein*)«⁵³. I dalje smo, usprkos toj činjenici, siromašni odvažnošću i vjerom, uvijek odano primjenjujući *'mitologiju žrtvenog jarca'*⁵⁴ i, kako bi

⁵⁰ Željko MARDEŠIĆ, Crkva i suvremeni svijet: današnje perspektive, *Bo- goslovska smotra*, 2005, 75/3, str. 934.

⁵¹ Usp. Philippe GIGANTES, *Moć i pohlepa. Kratka povijest svijeta*, Za- greb, 2003.

⁵² Nikolaj BERDJAJEV, *op. cit.*, Split, 2005, str. 162.

⁵³ Rosino GIBELLINI, *Teologija dvadeset stoljeća*, Zagreb, 1999, str. 114.

⁵⁴ Usp. Juraj Mirko MATAUŠIĆ, *Mediji i zlo u društvu, Nova Prisutnost*, 2004, II/1, str. 124.

danas zgodno rekao danski filozof Kierkegaard, prodajući kartu posjetiteljima da vide ovna, kojega su prijepodne mogli vidjeti kako besplatno pase.⁵⁵ Evanđelje govori samo za sebe. Ono nema nikakvih ideoloških pretenzija, samo altruističku ljubav za druge. Vrijednosti i istine koje možemo naći u evanđeoskim tekstovima zapravo žele otvoriti čovjeka za kvalitetan život. Jedini adut što ga ima Evanđelje jest sâm Isus Krist: »Bog je garancija, a njegova ljubav u nama, to je rijeka koja mora naći svoje ušće kad je već provrela... To je uzvišena tajna i radost kršćanstva, tako zavodljiva da srce treperi«⁵⁶. Zbog toga prilagoditi se Evanđelju zapravo znači otvoriti se životu i živjeti ga na što jednostavniji način. Tu se, dakako, mora istaknuti da se sve te bezvremene istine i vrijednosti ne smije ni u kakvim uvjetima arogantno iskoristiti za osobne interese i utilitaristički probitak: »Tamo gdje čovjek nailazi na granice svojeg bivstvovanja – a to se stalno događa, ako se sam transcendira u svakom samoispunjenju kao tjelesno-duhovno biće – tamo se može iskusiti ono nedokučivo područje koje vjernik označava s 'Bog'⁵⁷.

Dakle, suvremeni čovjek 21. stoljeća ima jednu neodgodivu obvezu koja se u prvom redu očituje u pokušaju traženja, svakodnevnog promišljanja i otvorenog nalaženja u Evanđelju ljubavi. To svakako *a priori* isključuje i svaki bijeg od stvarnosti, degradaciju vlastite osobnosti i dostojanstva drugih, negiranje čovjeka kao humanog bića i slobodne osobe. Također, čini nam se vrijednim primijetiti i činjenicu da suvremene znanosti u pojedinim aspektima društvenog života nastoje istisnuti prisutnost evanđeoskih vrijednosti. Tu, svakako presudnu ulogu, pogotovo u budućnosti, imaju sve intenzivnije zloruporabe medija kao pogodnoga sredstva za ostvarivanje vlastitih ideja i odbacivanje svih temeljnih pretpostavki za jedan zdravi i humani dijalog u duhu evanđeoske ljubavi. Jesu li to možda svojevrsni pokazatelji da je sve aktualnija ona Nietzscheova poruka *Bog je mrtav*, pri čemu bivaju sve beznačajnije bilo kakve vrijednosti, gdje se sukcesivno ali neumoljivo događa ona *jesen – poslije*, kako je to još prije tridesetak godina ustanovio i sâm M. Hei-

⁵⁵ Usp. Sören KIERKEGAARD, *Strah i drhtanje*, Split, 2001.

⁵⁶ Ivon ČUK, *Zvijezde koje ne zalaze*, Zagreb, 2002², str. 98.

⁵⁷ Hanjo SAUER, »Erotika« kao tema teologije, *Svesci-Communio*, 1998, 94, str. 23.

degger, s prevlašću tehnike i postajanjem čovjeka kao naprave (*Ge-stell*): »... jedna jedina beskrajna zima.«⁵⁸

Iz svega navedenoga sasvim je očito da nadolazeće vrijeme ostavlja malo prostora za borbu. U kojoj ćemo mjeri odgovoriti na ovdje iznesena pitanja? To će vjerojatno ovisiti samo o tome koliko i sami budemo imali sluha za sve ono što neizbježno razbija ljudski dignitet i dovodi ga u poziciju anestezije ljubavi, namjesto rasta u svim dimenzijama ljudskog života. Na ovo je upozoravao i njemački teolog K. Rahner smatrajući ondašnje, što bi se još više moglo nedvojbeno primijeniti na današnje stanje u pojedinim aspektima u Crkvi, *zimskim vremenom*. Nažalost, počesto i u samoj Crkvi odjekuju zvukovi riječi: potrebne su nam restauracije⁵⁹ a premalo se živom žrtvom života izgara za čovjeka kojemu je ponajviše potrebna upravo naša nesebična ljubav. Danas si malokad postavljamo pitanje: pokušavamo li se svakodnevno u svim svojim grčevima, usponima i padovima utjeloviti sa svakim i u svakom čovjeku, kao što je to činio sâm Isus Krist: »Povijesnost, svijest o povijesnosti, sloboda i autonomija umjesto rigidnog legalizma i autoritarnosti, dijalog umjesto osude i odbacivanja, kolegijalnost umjesto monarhizma, jedinstvo u različitosti umjesto uniformiteta u monolitnosti i ukočenosti, drugi kao odgovornost, poučljivost umjesto dociranja, inkulturacija umjesto romanizacije, autentičnost umjesto ideološkog svrstavanja«⁶⁰. Ostaje i otvoreno pitanje na osnovi ovih pomalo potresnih, ali nedvojbeno istinitih riječi istaknutoga hrvatskog bioetičara i teologa Tončija Matulića: »Povezujemo li se kao trs s lozama, podupiremo li najslabije i najnezaštićenije?« Katolička crkva, upravo ukoliko želi autentično svjedočiti Evanđelje u eri

---

⁵⁸ Martin HEIDEGGER, *O biti umjetnosti*, Zagreb, 1959, str. 113. (Navedeno prema Branko GUBERINA, Fenomen novovjeke znanosti i njezina filozofijsko-povijesna izvorišta, *Obnovljeni život*, 1973, 28/1, str. 12).

⁵⁹ Usp. Ivan KOPREK (ur.), *Religije i novac. Zbornik radova međunarodnog simpozija održanog u Zagrebu 11. prosinca 2004*, Zagreb, 2004.

⁶⁰ U Zagrebu održan okrugli stol o 40. obljetnici Drugoga vatikanskog koncila o temi »Koncil - zaboravljena budućnost?, Što kršćanstvo originalno može ponuditi današnjemu društvu?«, *Glas Koncila*, Božić 2005, br. 52 (1644); O tome vidi i kod Esad ĆIMIĆ, Religija, vrijednosna usmjerenost, mladi, u: Bože VULETA, Ante VUČKOVIĆ, Ivan MILANOVIĆ-LITRE (ur.), *Dijalogom do mira. Zbornik u čast dr. Željku Mardešiću*, Split, 2005, str. 91.

Homo Consumansa, mora poprimajući Lice Patnje, preuzeti bol, tjeskobu i nevolju suvremenoga čovjeka. Odmaknuti se od koje-kakvih restauracija i stati ispred i za čovjeka ponajprije djelom, pružajući snažni otpor politikanstvu i lutkarskim predstavama što ih svakodnevno priređuju moćnici iz svojih 'malih' poslovnih carstava: »...broj milijunaša u američkim dolarima između 1980. i 1988. povećao se s 574.000 na oko 1,300.000... a milijardera između 1982. i 1996. s 13 na 149; 'svjetski klub milijardera', koji broji 450 članova, raspolaže ukupnim bogatstvom mnogo većim od bogatstva grupacije zemalja s niskim dohocima po glavi koje čine 56 % svjetskog stanovništva, ili ukratko tih 450 ljudi bogatiji su od 3 milijarde ljudi...«⁶¹

Katolička je crkva, od ljudske patnje u vremenu, danas pozvana boriti se za konkretna čovjeka, ne štedeći se nigdje, naprotiv uvijek izdišući do kraja, trošeći svaki atom, svaku molekulu u svojem krvnožilnom sustavu. Jer, tek kada Crkva za čovjeka počne izdisati, tek tada poprima Kristovo obličje, Kristovu poruku i Kristovu nadu. Time postaje veća, snažnija, otvorenija, toplija, bliža svakomu ljudskom srcu koje traži svojega Boga ljubavi, svoga Isusa Istine. Kako je to još lijepo rekao i sâm J. Moltmann: »To je stvaralačka ljubav koja ružne čini lijepima, bolesne zdravima i zle dobrima«. Jedino utjelovljujući se na taj način u suvremeni svijet, s prepoznatljivim Licem Patnje Crkve, s njome nerazdvojno povezano kršćanstvo može biti religija budućnosti, religija ljubavi neizvjesnoga vremena sutrašnjice. Samo tako ona može biti sol zemlje i onaj ljubljani Isusov grad na Gori! Ne treba tražiti korist od religioznih tumačenja, premda to, nažalost, i u samoj Crkvi mnogi danas besramno čine: »U doba progonstva Crkva je opstala oslanjajući se isključivo na Boga i na narod. Oni koji joj ne žele dobro, upotrijebit će svaku priliku kako bi uvjerali narod da se ona najbolje osjeća kad se osloni na vlast i novac«⁶². Naprotiv, upravo bismo Mi, misleći o Bogu,⁶³ tre-

---

⁶¹ Darko SUVIN, Utopizam od orijentacije do akcije, *Filozofska istraživanja*, 2005, 3, str. 557.

⁶² Živko KUSTIĆ, Na putu hrvatske katoličke samokritičnosti. Bog i narod ili vlast i novac, *Glas Koncila*, br. 25, 20. lipnja 1999, str. 5; Vidi o tome i kod Ivan SUPIČIĆ, Crkva i humanije društvo, u: Anto MIŠIĆ (ur.), *Crkva i humano društvo*, Zagreb, 1999, str. 20.

⁶³ Usp. Nicolas de RAUGLAUDRE, Znanstvenici u traganju za teologijom, *Svesci-Communio*, 2000, 101-102, str. 55-60.

bali pokazati način na koji ga najistinskije možemo iskazati, što zasigurno mora biti vidljivo u svim našim dijalozima i pitanjima, postavkama i ponašanjima: »Velika je umjetnost ne odreći se vlastitog lika i ne zatvoriti se u svoj identitet, zadovoljni samima sobom. Umjetnost je tom identitetu dati šire okvire, u svrhu identifikacije s onim što se još ne pozna, s onim što nije, te se dati mijenjati i promijeniti«⁶⁴. Crkva, osjećajući bilo svakodnevice, može konstantno ostvarujući svoju zemaljsku i nebesku misiju u ljudskome srcu, neprestano snagom svoje molitve i duha uvijek snažno zacjeljivati i pomlađivati lica suvremenog čovjeka. No, pri tome ona uvijek nedvojbeno mora izbjegavati da *predsjeda*, nego uvijek mora biti u stavu *služenja*, ne toliko nošena samom idejom *vođenja* koliko praktične zauzetosti, *koristi* za druge. Jer Crkva, govoreći o siromaštvu ili pak o opciji za siromašne, zapravo govori i dira u samo srce Svetog pisma: »... Bog je uvijek na strani siromaha, pa bi trebali biti i oni koji djeluju u njegovo ime«⁶⁵ (kao njegovi *pomazanici* – nap. D. Z.). U daljnjem promišljanju o odnosu Crkve i općenito kršćana naspram egzistencijalno–duhovno ugroženih ljudi, zasigurno valja nešto progovoriti i o načinu djelovanja zajednice prvih kršćana koji su primjenjivali model raspodjele dobara. Zatim spomenuti i »*piae causae – monti di pietà – monti frumentari*«⁶⁶, sve nekoć veoma važne oblike kršćanske solidarnosti, od kojih su danas rijetko koji preživjeli zub vremena i nastavili biti živo prisutni u našoj bliskoj budućnosti.

Potom, danas se počesto u suvremenim strujanjima u Crkvi, a i šire, znaju čuti povici poput *ad fontes* (povratak k izvorima) i *aggiornamento* (posadašnjenje). Zasigurno se Crkva može vraćati na svoje izvore, konstantno kritički preispitivati i poticati, reinterpreterirati i osvježavati. To su oci u patristici činili, uvijek nalazeći prikladnu riječ za sve ljude i misaona strujanja u kojima su se počesto u nezahvalnim okolnostima znali zadesiti. I suvremeni kršćani, baš poput otaca u patristici, nikada *ne smi-*

⁶⁴ Karl LEHMANN, Crkva u javnosti. Njezina prisutnost u svjetovnim medijima i u crkvenom tisku, *Svesci-Communio*, 2001, 105-106, str. 112.

⁶⁵ Anđela JELIČIĆ, Svetopisamska osnova opcije za siromašne, *Riječki teološki časopis*, 2005, 13/2, str. 321.

⁶⁶ Nikola VUKOJA, Solidarnost iz perspektive kršćanske duhovnosti: od otačkog doba do našega vremena, *Bogoslovska smotra*, 2004, 74/2, str. 399-431.

ju ljude ponižavati i satirati, naprotiv, uvijek trebaju osvježeni novim evanđeoskim nastojanjima, svojim djelovanjem i ljubavlju pomoći ljudima da pronađu i dođu što bliže srcu istine. Takav povratak Crkvi, u ovom smislu na same početke, ishodišta i izvore, ne samo da je prijeko potreban nego je i spasonosan. Zsigurno, promatrati sâm pojam *aggiornamenta* u ovom kontekstu, kao jednoga svojevrsnog posadašnjenja Crkve u tijeku 21. stoljeća, vodi pozitivnijim horizontima njezina hoda, razvoja i prenošenja najsnažnije poruke ikada izrečene u cjelokupnoj ljudskoj povijesti: Evanđelja. No, oce iz patristike, uz *ad fontes* i *aggiornamento*, ne možemo slijediti samo u onim razvojnim etapama koje nam zadaju ponajmanje muka i boli. Stil i način života, naposljetku, iskrenost življenja kršćanskoga života, svakako trebamo neumorno prenositi i na trenutke kada nas zadese patnje i jadi, bol i nepodnosive napetosti. Dobro je znano da su oci tijekom povijesti bili okivani, bacani u mračne ćelije, mučeni usijanim željezom, prikivani uz klade. Na sve to, daka-ko na jedan malo povijesno drukčiji način, moramo i mi danas biti spremni. I u tome i u takvim stvarima trebamo dosljedno slijediti oce, bez obzira na to kakve posljedice na kraju snosili. Istina, to je rizik. Ali i kršćanstvo je zapravo veliki rizik, kada se malo bolje razmisli, u smislu da, ako ga dosljedno ne živimo, onda postoji rizik da ne vidimo ni jednu laticu neizmjerljivo-ga bogatstva što negdje skriveno čeka da se udomi u našem ljudskom srcu. No, stojimo naspram suvremenoj bespoštednoj sienenizaciji (CNN-u), trgovanju ljubavlju, *big businessu*, prodavanju duša putem Interneta,⁶⁷ demokratiziranju hamburgerom, prisiljavanju djece Trećega svijeta da rade u Nikeovim *sweatshopovima*, gubljenju života da bi se zaradilo za život, kukavičkim povlačenjem (namjesto snažnoga otpora i sučeljavanja s nemilosrdnim stavom neoliberalizma današnjice),⁶⁸ pretvaranju svega u dobit (ljubavi, zraka, vode, ljepote), neumornom stvaranju novca na uštrb rađanja osobne ljudske sreće, Benetonovim reklamama, koje također bespoštedno na plakatima pokazuju: »...ratne ranjenike, oboljele od side, izgladnjele... sve kako bi nam uvalile pulovere i kape i usto nam solile pamet«⁶⁹. Tu je i 'rentna

---

⁶⁷ Pascal BRUCKNER, *Bijeda blagostanja...*, str. 108.

⁶⁸ Usp. Karl JASPERS – Rudolf BULTMANN, *op. cit.*, str. 166.

⁶⁹ Usp. Pascal BRUCKNER, *Bijeda blagostanja...*, str. 128.

aristokracija', koja nedvojbeno pripada svijetu *showbusinessa*, sporta ili financija, tvori transnacionalnu elitu koja govori novi planetarni esperanto (*wallish*, engleski Wall Streeta) i živi u čarobnom kraljevstvu izobilja i raskošne zabave. Nezamislivo je to osobno blagostanje koje stoji uz bok žalosnoj neimaštini ili otužnim javnim službama kao u nekim anglosaksonskim zemljama. A sve uime staroga utilitarističkoga načela »najveća sreća za najveći broj ljudi«, »svatko je u načelu jednako važan« (Jeremy Bentham). Od te pasivne ovisnosti o televiziji, Internetu, reklamama – Evandjelja i dalje prokrčuju putove u budućnost, u nadi, u sam eshaton čovječanstva, bezuvjetnu ljubav Boga prema stvorenju i svakom čovjeku: »Ljubav čini sam život svrhovitim, ne pukim posjedovanjem, već ispunjenošću smislom u blizini i prisnosti s Drugim«⁷⁰.

Još bi se u ovim 'dugometražnim' razmatranjima trebalo, barem uzgredno, pripomenuti da kada govorimo o Katoličkoj crkvi, počesto se stječe dojam da je uvijek samo ona dobra ili loša, odnosno obje stvari slavopojkama ili izvrgnuta nemilosrdnom ruglu i kritikama. Stoga, da bismo u ovim nabačajima upravo izbjegli takav jednostrani pristup propitivanja, i da bismo na neki način i ovdje pokazali svoj željeni kršćanski univerzalizam, zgodno je navesti i izjavu jednoga anglikanskog teologa, C. Kingsleya (1819-1875), koji je jednom prigodom negdje rekao: »Neki koriste Bibliju kao dozu opijuma, da bi teretnu stoku, dok se stalno još više opterećuje, održali strpljivom«⁷¹. Iz ovoga je vidljivo da, kao što ima raznih problema u Katoličkoj crkvi, također ih istih ima i u protestantskim zajednicama i Crkvama. Stoga, u ovakvu upozoravanju na nedosljednosti u konkretnom življenju religiozna života na osobnoj i društvenoj razini, uvijek bi trebalo nastojati uočavati što šire područje problemskih pitanja da bi se stekao što objektivniji i pregledniji uvid, na temelju kojeg bismo mogli donijeti ispravnije zaključke.

Na samome kraju bitno je završiti ovo razmišljanje svojevrsnom porukom mladim kršćanima, kojima bi Evandjelje poput svjetionika trebalo uvijek svijetliti kao sigurni i najpostojaniji pokazatelj u odlukama, domišljajima, postupcima, razgovoru i,

⁷⁰ Željko PAVIĆ (ur.), *Hermeneutika i fenomenologija*, Zagreb, 2004, str. 308.

⁷¹ Ante KUSIĆ, *Humanizam i kršćanstvo*, Zagreb, 1995, str. 190.

naposljetku, samom *na-činu* života: »Vjerovati ne znači prihvatiti nešto otajstveno ili neshvatljivo. Vjerovati znači razumjeti sama sebe; razumjeti da ne pripadamo svijetu koji je prostor prolaznosti, grijeha i smrti (de-mundizacija), nego shvatiti da pripadamo Bogu života«⁷².

Summary

Crisis issues and phenomena at the threshold of the 21st century

This article deals with psychology as a religion and »cult of self-revelation« in the era of electronic intelligence, and intertwinement of virtual persons stuck in a new, unique world under unique title of *Ego theos*. Unfortunately, the cult of self-adoration affected many Christians today. The consequences of this cult are primarily manifested in excessive worries about one's personal life, where the worry about the loss of one's self-respect is more prominent than the worry of losing one's soul. As if it concerns somebody else, and not themselves (us).

---

⁷² Rosino GIBELLINI, *op. cit.*, Zagreb, 1999, str. 33.